

צעד אחד אחורה

הרהורים חדשים על שנת השמיטה

הרב אבישי מזרחי, מנהל חט"ב אמי"ת בר-אילן נתניה

מלאכי הצומח

ממש מבלי להרגיש וללא כוונת מכוון מגשים החקלאי את מאווייו הכמוסים והגלויים של העץ. הרי תכלית מגמתו ושאיפתו של כל צמח היא לפרות ולגדול ויותר מכול להביא צאצאים כמותו לעולם. הוא יונק בלהט מן האדמה טיפות חיים, מגדל ענפים חסונים, מצמיח עלווה בשרנית ונוכחת ומשקיע אינסוף אנרגיות כדי להניב פירות נאים. לכשיבשילו הפירות הם ינתקו מכור מחצבתם, ייפלו על אדמה רכה, מזמינה, ובדרך לא דרך והמון סייעתא דשמיא גרעינים בודדים מן הפירות הללו ייתחבו עמוק בקרקע, ואם לא ייאכלו או יירקבו הם עתידים להצמיח עץ נוסף דוגמתו. התפוח לא נופל רחוק מהעץ. כמה מאמץ, כמה כוח, איוו מערכת בוטנית נפלאה ואפופת מסתורין ברא לנו יוצר-כול, כך שאולי אולי הצמח יוכל לשכפל את עצמו ולהעמיד דור ישרים מבורך.

הנה לפתע מגיח לו אל תוך מערכת הטבע, מלאך בדמות חקלאי ומגשים את חלומו של הצמח, את תכלית חייו וכיסופיו. מבלי משים הוא בעצם אומר לצמח אני אעזור לך להתרבות. אני, כמו ידי, אטע עצים כמוך, אזרע שיחים דוגמתך, אני אשכפל אותך למאות ולאלפים. אל תתאמץ עץ יקר, אני אדאג לכל תהליך הגדילה שלך, אני אגן עליך מפני מזיקים, אני אאזן ואפרנס ואכלכל והחשוב מכול – אני אדאג לתהליכי הרבייה שאתה כל כך משתוקק להביא לאוויר עולם. אני אנביט, אני אשתול, אני אצמיח מטעים שלמים כמוך. אני אאסוף את זרעך ואפיץ אותם על פני כל הארץ לכל המרבה במחיר. נוח בשלום עץ חביב, אני כאן בשבילך. אני אוציא לאור עולם את תמצית שאיפותיך.

תשמטנה ונטשתה

ופתאום, אחת לשבע שנים אומר קודשא בריך הוא למלאכי הצומח – החקלאים הצדיקים: חדלו! עכשיו תעצרו! אל תיטעו ואל תזרעו, אל תסייעו לעצים במגמת צמיחתם. הרפו נא, חקלאים יקרים, תנו להם לבד. פנו מקום, תאמינו בהם. שש שנים השקעתם וטיפחתם, קידמתם והתערבתם, כעת הניחו להם לעשות זאת בעצמם.

שנת השמיטה מלמדת אותנו על הצורך לסגת לעתים, לצעוד צעד אחורה, לתת לדברים להתרחש מצד עצמם. להרפות, להאמין שדברים טובים יכולים להתרחש גם (ולפעמים רק) בלעדיו, להעניק עצמאות לסובב אותו, לפנות מקום, לשמוח בצמיחה טבעית גם אם זה לא בדיוק כמו שרצינו, גם אם זה לא גמור, לא מושלם, בראשיתו.

שמיטה וחינוך

אנחנו נוכחים מאוד, אולי נוכחים מדי, בחיי הילדים שלנו, התלמידים שלנו. משהו בשמיטה מלמד אותנו לצעוד רגע לאחור, להביט בהם גדלים גם כשאנחנו לא עוטפים עד מחנק, לתת להם מרחב להתגדר בו, לסמוך עליהם, להאמין בהם גם כשלא אנחנו סללנו את השביל שבו הם פוסעים. שנת השמיטה לוחשת לנו שהם זקוקים מעת לעת לעצמאות, הם צריכים גם לצמוח לבד, גם אם זה לא מושלם, זה שלהם. גם אם זה לא מהוקצע עד תום, זה הכי טבעי שיש, ללא תוספות מלאכותיות וגם ללא חומרים משמרים.

על השמיטות בציד הזמן האישי

שנת השמיטה הראשונה של הילד מתרחשת כשהוא חוגג יומולדת שש (ומתחיל

בעצם את השנה השביעית לחייו), או אז הוא מתקלף מגיל המעון והגן זוכה למרחב חדש, עצמאי ובוגר יותר. שנת השמיטה השנייה בחייו של ילד, ראו זה פלא, מתרחשת בהיותו בן 13 ויום. אמירת ברוך שפטרני בבר המצווה מקבלת פתאום מבט חדש, אחרי שש שנות "גיל חינוך", בשנתו השביעית (השנייה) הוא חוגג בר מצווה ומצטרף לקהילת הבוגרים, המצויים ועושים, הוא זוכה לחירות ולאחריות דתית ובמובן הרחני, העמוק, ההורים כבר אינם אחראים למעשיו הטובים או לחטאיו. לטוב ולרע זה שלו, לגמרי שלו.

בחריש ובקציר תשבות

לו הייתי דרשן חסידי הייתי מבקש לבאר את הפסוק בשמות על שנת השמיטה האומר "בחריש ובקציר תשבות". הפסוק עוסק, כידוע, בשנת השמיטה ובשני איסורים מרכזיים בה – חריש וקציר. אמנם התחביר לכאורה קשה. היה צריך לומר "מחריש ומקציר תשבות" הרי המילה "לשבות" כוונתה לא לעשות את הפעולות הבאות על כן יש לשבות מחריש ולשבות מקציר. מדוע אם כן כתבה התורה "בחריש ובקציר תשבות"? אולי אפשר לדרוש על פי דברנו כי פעולת השביתה בשנת השמיטה נעשית על ידי החרשה-שתיקה ועל ידי קיצור דברים. שש שנים אנו אומרים ועושים, פועלים ומתערבים, ובשנת השמיטה מבקש מאתנו ריבון העולמים להחריש מעט בחינת "ואתם תחרישו". דיברתם מספיק, אמרתם הרבה, עכשיו החרישו מעט ותנו לדברים לצמוח מצד עצמם; אל תאריכו יותר מדי. קצרו, קצרו, דברו קצרה, עשו מעט, התערבו פחות, "בחריש ובקציר תשבות" דהיינו על ידי חריש (החרשה) ועל ידי קציר (קיצור) תשבות.